

Labirentte

Gezinti

Yaşamımız süresince kimi zaman çok önemli kararların eşliğinde buluruz kendimizi. Enine boyuna düşünür, sonuçta da bir karar veririz çoğu zaman. Karar verme süreci, insan yaşamının önemli bir parçasını kaplar. Öyle ki, gün içinde sıradan birçok konuda kararlar verme durumunda kalabiliriz. Hangi yemeği yiyeceğimiz, o gün hangi giysiyi giyeceğimiz gibi... Bu sıradan seçimler biraz da labirentte yol seçmeye benzer. Bu bakımdan bir anlamda labirentte gibiyizdir yaşamın içinde; bize birşeyler sunar ve biz de ona karşılık veririz kararlarımızla, seçimlerimizle. Yolun sonunu tam görmeden... Birçok kültürde, labirentlere ilişkin çok sayıda öykü ve söylence dilden dile dolaşır. Bizim toplumumuzda, bu tür öykü ve söylenceler pek yoktur. Bizler labirentleri çoğunlukla gazete ve dergilerin bilmece-bulmaca sayfalarından tanırız. Uzaktan bakıldığında karmaşık ve içinden çıkılmazmış duygusu veren labirentler, içine dalındığında çok eğlenceli, düşündürücü ve dinlendiricidir. Geçmiş binlerce yıl öncesine dek uzanan labirentleri merak ediyorsanız, gelin birlikte araştıralım onların gizemli dünyasını...

Hiç uzun bir çıkmaz sokağa girdiğiniz oldu mu? Olduysa bilirsiniz insanda nasıl bir duygu yarattığını. O kadar yolu yürüyüp, ilerleyip sokağın sonuna yaklaştığınızı düşündüğünüz bir anda çıkmaz bir yerde olduğunuzu görürsünüz. Aynı yoldan gerisin geriye dönüp, ilerleyebileceğiniz yeni bir sokak bulmanız gerekir. Bir labirentteki çıkmaz yollar da buna benzer. İster kağıt üzerinde, ister gerçek bir labirentte olsun, gerçekten de hoş, düşündürücü ve heyecan verici bir deneyimdir bir labirentin içinde olmak. Bir oyundur da aynı zamanda. Uzun sözün kısası, labirentteyken çok değişik duygular hissedebilirsiniz. Binlerce yıl önce yaşayan insanlar, ilk labirentleri belki de bu duygu ve düşüncelerden yola çıkarak tasarlamışlardı. O döneme ait labirentler, insanların içinde yürüyebileceği büyüklükteydi. Bu labirentlerin toprak, taş ya da bitkilerden yapılmış duvarları oluyordu. Günümüzdeyse Avrupa'da birçok ülkede ve ABD'de insan büyüklüğüne uygun labirentler, hatta labirent bahçeleri var.

Dünyanın birçok yerinde varlığını sürdüren çeşitli kültürler, değişik nedenlerle labirentlerle uğraşmışlar. Peru, ABD, İzlanda, İskandinav ülkeleri, Mısır, Hindistan ve Endonezya gibi yerlerde eskiden kalma çok sayıda labirent var. Bu ilk labirentlerin o dönemlerde inançlarla ilişkili olarak kullanıldığı biliniyor. Örneğin, temel besin kaynağı balık olan Vikinglerin ava çıkmak için denize açılmadan önce, taşlardan hazırladıkları

...doğum, ölüm, yaşam, günler, mevsimler...

Sanatçılar da labirentlerden çok etkileniyor. İçinde bir sürü kırmızı pencere olan bu labirent resmini Viyanalı ressam Friedensreich Hundertwasser yapmış.

labirentteki adam

Kızılderililerin "labirentteki adam" adını verdikleri labirent dışının döl yatağını simgeliyor. Bu labirentin içinde yer alan erkekse, insan tohumunu simgeliyor. Tohumun döl yatağına girip yumurtayı döllemesinden sonra yeni bir yaşamın başlayışını gösteren labirentteki adam, bugün yapılan takı ve sepetlere de esin kaynağı.

büyük labirentlerde yürüdükleri söyleniyor. Vikingler labirentlerini daha çok kıyıya yakın yerlere yapmışlar. Labirentte yürürlerken doğru yola girip girmemelerine bağlı olarak, avın iyi geçip geçmeyeceğine, yani yeterince besinle geri dönüp dönmeyeceklerini anlayacaklarına inanıyorlarmış. Hatta geriye salım dönüp dönmeyeceklerini bile. Onların bu yaptıkları, bir anlamda falcılığa benziyor, öyle değil mi? Ancak, bol besin bulup bulamayacaklarını ya da hayatta kalıp kalmayacaklarını labirentteki yürüyüşlerinden anlamaları pek de akla uygun değil!

Ortaçağda Avrupa'da labirentler Hristiyan inancının simgesi olarak kabul ediliyordu. İngiltere'de 17. ve 18. yüzyıllardan kalma çok sayıda labirent bahçesi bugün bile varlığını sürdürüyor. Bunların en bilinenlerinden biri, Hampton Court Sarayı'ndaki labirent. Ayrıca, ortaçağdan kalma kimi kilise ve katedrallerde de yer döşemelerine işlenmiş labirentlere sıkça rastlanıyor. Labirentler, birçok farklı kültürde bir tören yolu ve dans alanı olarak kullanılıyorlardı. Eş seçme törenlerinde erkeğin olası eşini bulacağı bir alan yerine de geçiyordu labirentler. Kızılderililerin de bir labirentleri var. Onların labirenti dışının döl yatağını, labirentin içinde yer alan erkekse, insan tohumunu simgeliyor. Labirentteki adam, tohumun döl yatağına girip yumurtayı döllemesiyle, yeni bir yaşamın başlayışını gösteriyor. Kimi kültürlerde de labirent, Güneş'in gökyüzündeki günlük hareketini simgeliyor. Geçmişten günümüze değin aktarılan bilgiler ışığında labirentlerin, yaşamda, ölümden ve doğumda, ayrıca günlük ve mevsimsel döngülerde izlenmesi gereken yolları simgelediği düşünülüyor.

Labirentlerin belki de en ünlüsü Girit labirenti. Bu labirentin Girit'te Knossos'ta olduğu söylenir. Girit kralı Minos'un yaptırdığı bu labirentte Minotor'un nasıl öldürüldüğü, kızı Ariadne'nin, labirentten çıkması için sevdiği Theseus'a nasıl

Jim Buchanan adlı bir peyzaj mimarı tarafından 7000 ton toprak kullanılarak yapılan bu labirent, bilinen en eski labirentin bir benzeri ve çapı 48 metre. Dört yol ağızları ya da çatalların bulunmadığı bu labirentte ortaya ulaştıktan sonra, aynı yoldan geri çıkılıyor.

yardım ettiği dilden dile anlatılır durur (bu söylenceyi Kral Minos'un Labirenti yazımızda bulabilirsiniz). Bilinenlerin en eskisi olan Girit labirentinin geçmişi, bundan 3000-4000 yıl öncesine dayanıyor. Girit labirenti geçmişten günümüze değin, birçok labirent ustasına esin kaynağı olmuş. İç içe yerleşmiş halkalardan oluştuğu izlenimini veren bu labirente ilişkin ilk resimler, Knossos'ta bulunmuş paraların ve kumaşların üzerinde yer alıyor. Girit labirentinde

çıkılmaz yollar, kesişim noktaları ya da çatallanmalar yok. Bu tip labirentlere gerçek labirentler deniyor. Girit labirentinin bir girişi ve bir çıkışı var. Labirentlerle uğraşan kişiler, labirent çözümlerini daha kalıcı bir biçimde açıklayabilmek amacıyla bir yöntem geliştirmişler. Bu yöntemle göre, labirent düzeylerine sıfırdan başlayarak numaralar veriyorlar. Böylece çözüm yolunu sayı dizileriyle ifade edebiliyorlar. Ama işin bir başka ilginç yanı

siz de yapabilirsiniz!..

labirent
tohumu

bilinen en eski labirent

Girit labirentinin çözümünü sayılar yardımıyla gösterebiliriz. Labirenti şekildekine benzer biçimde numaralandırıp, O'dan başlayarak ilerlediğinizde, çözümün 0 3 2 1 4

7 6 5 8 olduğunu göreceksiniz. Bu numaraların her biri bir müzik notasıyla eşleştirildikten sonra, bir müzik aletiyle çalındığında, bu sayı dizisi bir melodiye dönüşüyor.

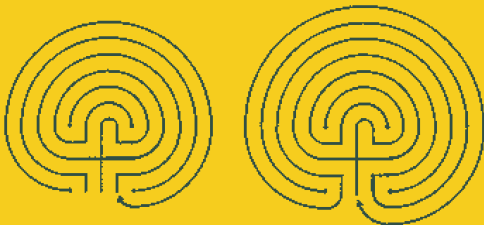
daha var. Kimi meraklı kişiler, labirentlerin çözümlemelerinden yola çıkarak labirent müzikleri yapıyorlar. Örneğin, sekiz düzeyi olan Girit labirentinin girişine sıfır, kalan düzeylerineyse en dışta 1 olmak üzere içe doğru numara veriyorlar. Girit labirentinin çözümü 0 3 2 1 4 7 6 5 8'dir. Bu numaraların her biri bir müzik notasına karşılık olarak kullanılıp çalındığında, bu sayı dizisi bir melodiye dönüşüyor.

İnsanların içinde yürüyebileceği kadar büyük olan Girit labirentinde sorun, içeri girip girmeme kararını vermekte yatıyor. Oysa, İngilizce "maze" olarak adlandırılan bir başka labirent tipinde çok sayıda giriş-çıkış, çatallı yollar, çıkmaz yollar ve kesişim noktaları vardır. Çatallı labirent olarak adlandırabileceğimiz bu labirentlerden birinin içinde olduğunuzu düşünün. Kendinizi yolun nereye gideceğini hiç bilmediğiniz bir noktada bulabilirsiniz rahatlıkla. İşte, bu aşamada en doğru yolu bulmak için karar vermeniz gerekebilir. Çatallı labirentlerde çıkış yolunu bulmaya çalışan bir kimsede sol beyin işlevlerinin devreye girdiği düşünülüyor. Sol beyin, akıl yürütme, sıralama ve çözümleme yapma gibi işlevleri gerçekleştirir; sağ beyinse

sezgi, yaratıcılık ve düş gücü açısından önem taşıyan işlevleri. Bu nedenle gerçek labirentlerde ilerlerken sağ beynin bu işlevlerinin devreye girdiği düşünülüyor. Beynin işlevlerinin gerçekleşmesi karmaşık bir süreçle bağlı olduğundan, bu tür bilgilere kuşkuyla yaklaşmak gerektiğini de unutmamalıyız. Ancak, insanlar çatallı labirentlerde ilerlemeyi kolaylaştıracak bir yöntem bulmuşlar. Sağ-el kuralı denilen bu yöntemle göre, bir labirentin içindeyken, sağ elinizi sağ tarafınızdaki duvara dayıyorsunuz ve hiç çekmeden ilerliyorsunuz. Bunu, basit bir labirente benzeyen evinizde deneyebilirsiniz. Bakalım nereden başlayıp kendinizi nerede bulacaksınız?

Labirentler bir oyun alanıdır. Bu oyun alanında biraz da sezgilerimizi kullanarak ilerlemeyi sürdürürüz. İnsan büyüklüğüne uygun labirentler gerçekten de çok büyük alanlara kurulmak zorundadır. Fransa'da Paris yakınlarında bir labirent parkı kurulmuş. Bu eğlence alanında, her biri çok büyük alanlar kaplayan altı labirent var. Alan sorununu ortadan kaldıran bir başka labirent tipine parmak labirenti denir. Parmak labirentlerinin yolları, içine bir insan parmağının sığabileceği büyüklükte yapılıyor. Tahta, seramik ya da oyun hamuru benzeri malzemeler kullanılarak yapılan parmak labirentleri, elde

Paris yakınlarındaki labirent parkında bir labirent

Bir küçük labirent tohumundan başlayıp adım adım ilerleyerek, daha büyükçe bir labirenti siz de yapabilirsiniz. Bunu başarmak için her adımda hangi çizgilerin çizileceğine dikkat etmeniz yeterli.

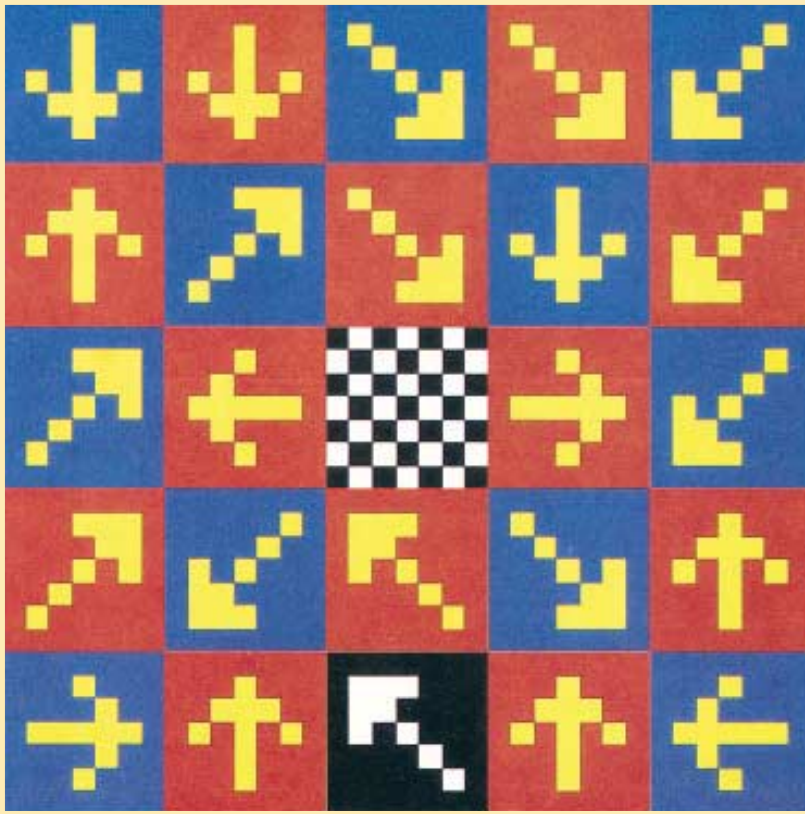
taşınabilecek büyüklükte. Kimi durumlarda da parmak labirentleri duvara asılabilir.

Labirentler, öğrenme davranışlarına ilişkin araştırma yapan davranışbilimciler için de önemli bir deney aracı olmuş. Farelerde öğrenmeye ilişkin çok sayıda araştırmada labirentler kullanılmış. Bu amaçla kullanılan labirentler, farelerin büyüklüğüne uygun olacak biçimde hazırlanmış. Bilim adamları, labirente yiyecek ya da başka malzemeler koyarak farelerin öğrenme davranışlarını anlamaya çalışmışlar. Labirentteki fareler, kağıt üzerinde ya da bilgisayarda labirent oyunları tasarlayanlara da esin vermiş.

Bulmaca benzeri etkinlikler yapmaya meraklı olan çok kişi var. Bu kişiler, labirent bahçeleri kuruyorlar ya da kağıt üzerinde çözülebilecek labirentler hazırlıyorlar. Kağıt üzerinde labirent hazırlamak aslında biraz dikkat gerektiren basit bir işlem. Karmaşık ve çok büyük labirentler bilgisayarlarda

özel programlar kullanılarak hazırlanabiliyor. İnternette istediğiniz büyüklük ve biçimde labirentler hazırlamanıza kolaylık sağlayacak bir site var. Adresi www.mazebuilder.com/index.asp olan bu siteye girerek, buradaki programdan yararlanarak istediğiniz gibi labirentler yaratabilirsiniz. Siteye girdikten sonra, yapacağınız şey, seçeceğiniz satır ve sütun sayılarını, biçimi, düzeyini ilgili bölümlere işaretlemeniz. Bunu yaparken, İngilizce bilmeseniz bile deneyerek ya da küçük bir sözlükten yararlanarak her istediğinizi yapabilirsiniz. Kağıt üzerinde labirent hazırlamaya gelince, işe basit bir labirent hazırlayarak başlayabilirsiniz. Bunun için öncelikle grafik kağıdına ya da kareli kağıda gereksiniminiz olacak. Kağıt üzerinde tasarlamayı başardığınız labirenti daha sonra kalın kartonlardan duvar yaparak ya da yollarını tebeşirle yere çizerek insan büyüklüğüne uygun hale getirebilirsiniz. Ama bunu yapmak için genişçe bir alan gerektiğini unutmayın.

bakalım bulabilecek misiniz?..

Adrian Fisher, dünyaca tanınan bir labirent tasarımcısı. Fisher, bu labirenti Chicago'daki Bilim ve Endüstri Müzesi'ndeki bir sergi için hazırlamış. En alt satırdaki beyaz oktan başlayarak, belirtilen yönlerde istediğiniz sayıda kare üzerinde ilerleyin. Durduğunuzda yön değiştirin ve yeni ok doğrultusunda istediğiniz kadar ilerleyin. Tam ortadaki dama tahtasına ulaşana değin ilerlemeyi sürdürün.

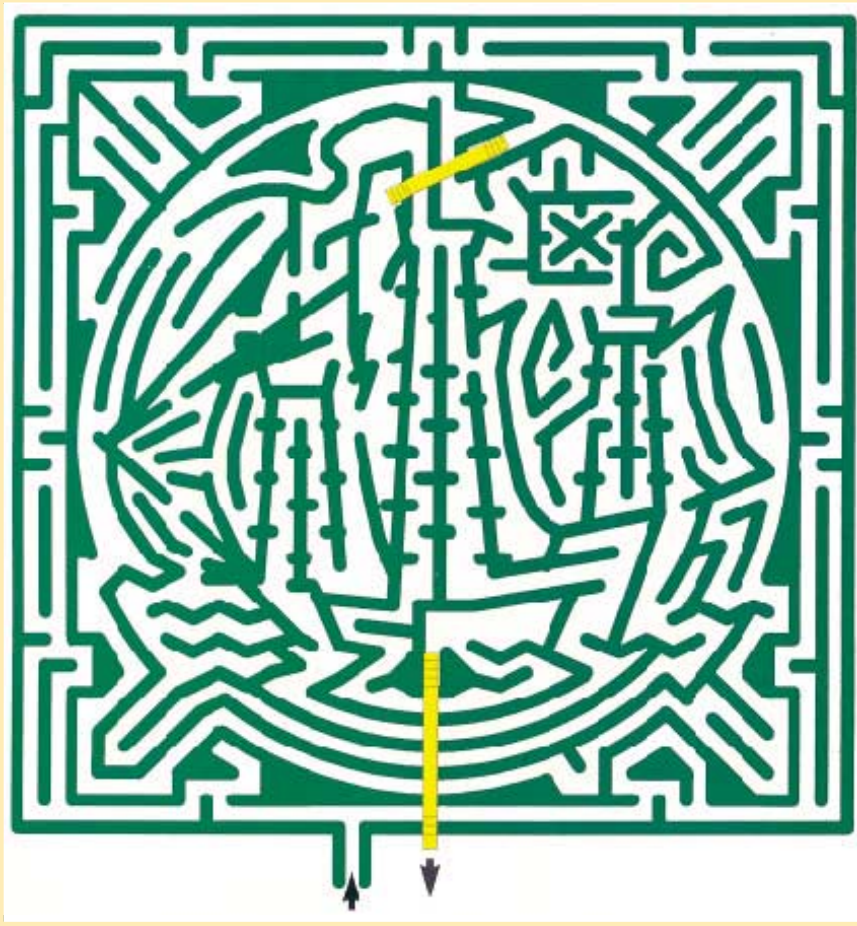
Günümüzde labirent tasarımı yapanların sayısı giderek artıyor. Kimi kağıt üzerinde çözülebilecek labirentler yaratmaya uğraşırken, kimi de insanların üzerinde yürüyerek ilerleyebilecekleri labirentler tasarlıyorlar. Adrian Fisher da bu labirent tasarımcılarından yalnızca biri.

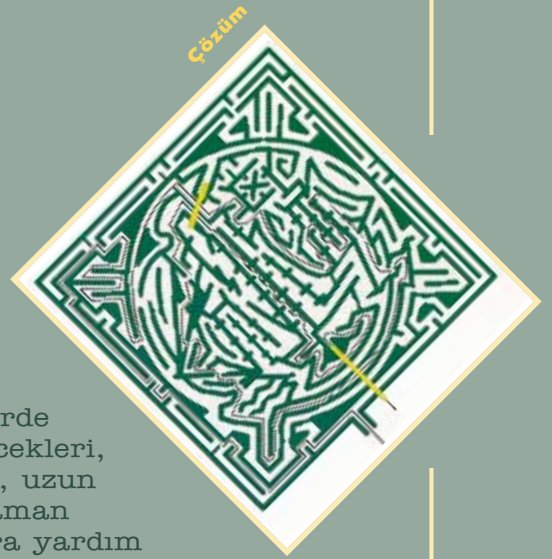
Mısır yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı ülkelerden biri ABD. Kültürel olarak labirentlere ilgi duyulması nedeniyle ABD'de çok sayıda mısır tarlası labirentine rastlayabilirsiniz.

mısır tarlasında labirent

Değişik ülkelerde 135'ten çok sayıda labirent tasarlamış olan Adrian Fisher, mısır tarlalarında da labirentler oluşturuyor. Mısır tarlasındaki mısır bitkilerinin bir kısmını keserek labirent oluşturan Adrian Fisher, bu tarla-labirenti 1995 yılında yapmış.

ABD'de Pennsylvania'da bulunan bu labirent dünyadaki en büyük mısır tarlası labirenti. Bu labirentin tasarımı eski bir teknenin biçiminden yola çıkılarak yapılmış. Labirentin kimi yerlerinde içeridekilerin, yüksekçe bir yerde durarak tüm labirenti görebilen bir görevliyle konuşabilecekleri, basit telefon benzeri aletler var. Labirentin içine girenler, uzun mısır bitkilerinin arasındaki karmaşık yollarda zaman zaman heyecanlanabiliyorlar. Böyle durumlarda bu görevli onlara yardım edebiliyor. Ancak, kimi durumlarda da içeridekilerin heyecanını artırmak için onlara yanlış yön de verebiliyor.

Chartres Katedrali

Fransa'daki 13. yüzyıldan kalma, Chartres Katedrali'nin yer döşemelerine bu labirent işlenmiş. Bu labirentin yaşam yolculuğunu simgelediği söyleniyor. Hristiyan inancında labirentlerin özel bir önemi var.

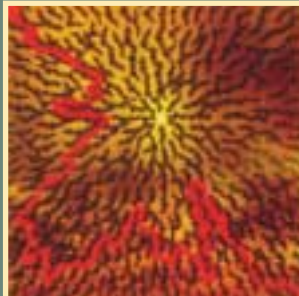

çözüm

Avrupa'da ve Kuzey Afrika'da ortaçağ'dan kalma kilise ve katedrallerin yer döşemelerinde labirentlere çokça yer veriliyor. Renkli taşlar kullanılarak yapılan bu labirentlerin çapı 3-12 metre arasında değişiyor.

Onuncu sayfadaki labirentin çözümü

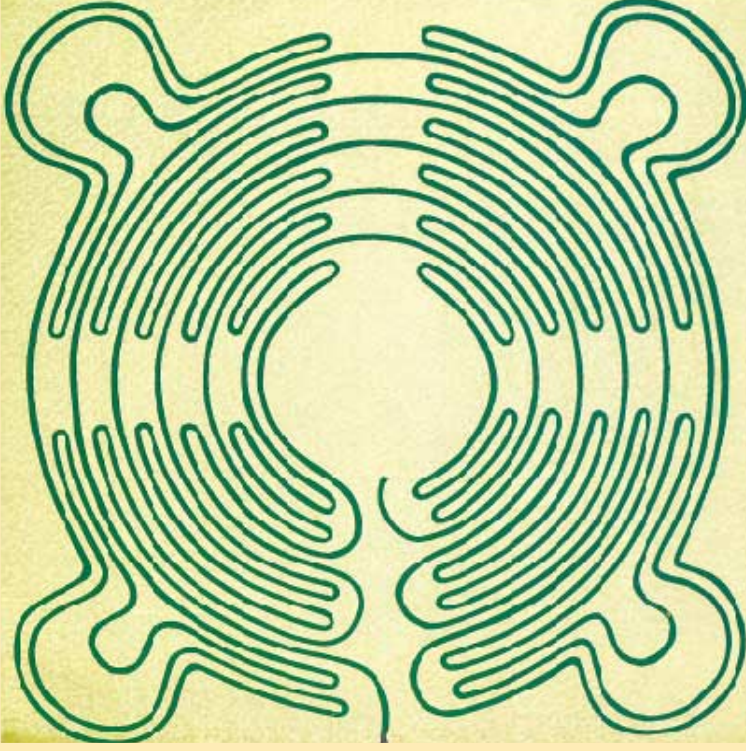

Kapak görüntüsündeki labirenti çözmek için evin her iki kapısından da içeri girebilirsiniz. Ancak, her bir pencereden geçtikten sonra izleyeceğiniz yolun rengini değiştirin. Amacınız Ay'a ulaşmak.

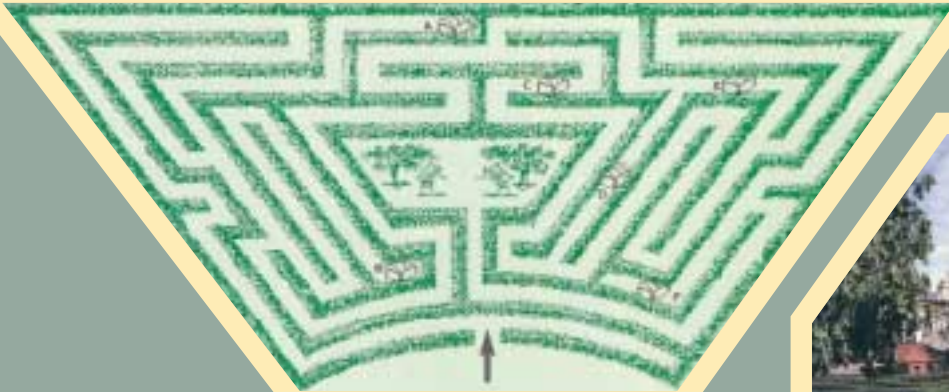
Saffron Walden Labirenti

İngiltere’de çok sayıda labirent geçmişten bugüne değin varlığını koruyabilmiş. Eskiden kalma bu labirentlerin çoğunun oyun amacıyla kullanıldığı düşünülüyor. Saffron Walden denilen bölgede bulunan bu labirentin yolu yaklaşık 1,5 km uzunluğunda. Yeşil çizgiyi izleyerek labirentte ilerleyebilirsiniz.

Hampton Court Sarayı Labirenti

İngiltere’deki bir başka labirent de 17. yüzyıldan beri korunabilmiş olan Hampton Court Labirenti’dir. Kâğıt üzerindeyken çözümü hiç de zor gibi görünmeyen bu labirentte birçok kişi yolunu güçlükle bulur. Labirentteki yollara birkaç hazine sandığı konulmuş. Sağ elinizi sağ tarafınızdaki çitten ayırmadan yolunuzu bulmaya çalıştığınızı düşünün. Böyle yaparak ilerlediğinizde hangi hazine sandıklarına denk geleceğinizi bulmaya çalışın. Aynı düşünme oyununu sol eliniz için de uygulayın.

Çözüm

